

Archeologienota Temse - Steendonkstraat

Natasja Reyns, Liesbeth Claessens en Ruth Ferket

Temse
2019

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba

Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Auteurs: Natasja Reyns, Liesbeth Claessens en Ruth Ferket

All-Archeo bvba
Laagstraat 12
9140 TEMSE

Wettelijk depot nummer
D/2019/12.807/31

© All-Archeo bvba

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	9
2.3	Onderzoeksopdracht	9
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	9
2.3.2	Beschrijving geplande werken	9
2.3.3	Werkwijze	17
2.4	Assessmentrapport	17
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied	17
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	25
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	32
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese	33
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	34
3	Samenvatting	36
4	Bibliografie	37
4.1	Publicaties	37
4.2	Websites	37
5	Bijlagen	38
5.1	Archeologische periodes	38

1 Inleiding

Deze archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.²

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

¹ <https://geo.onroenderfgoed.be>

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2019C58

Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Oost-Vlaanderen, Temse, Temse, Steendonkstraat, Velle

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 138849, 205714
- 138894, 205736
- 138920, 205676
- 138883, 205654

Kadastraal plan:

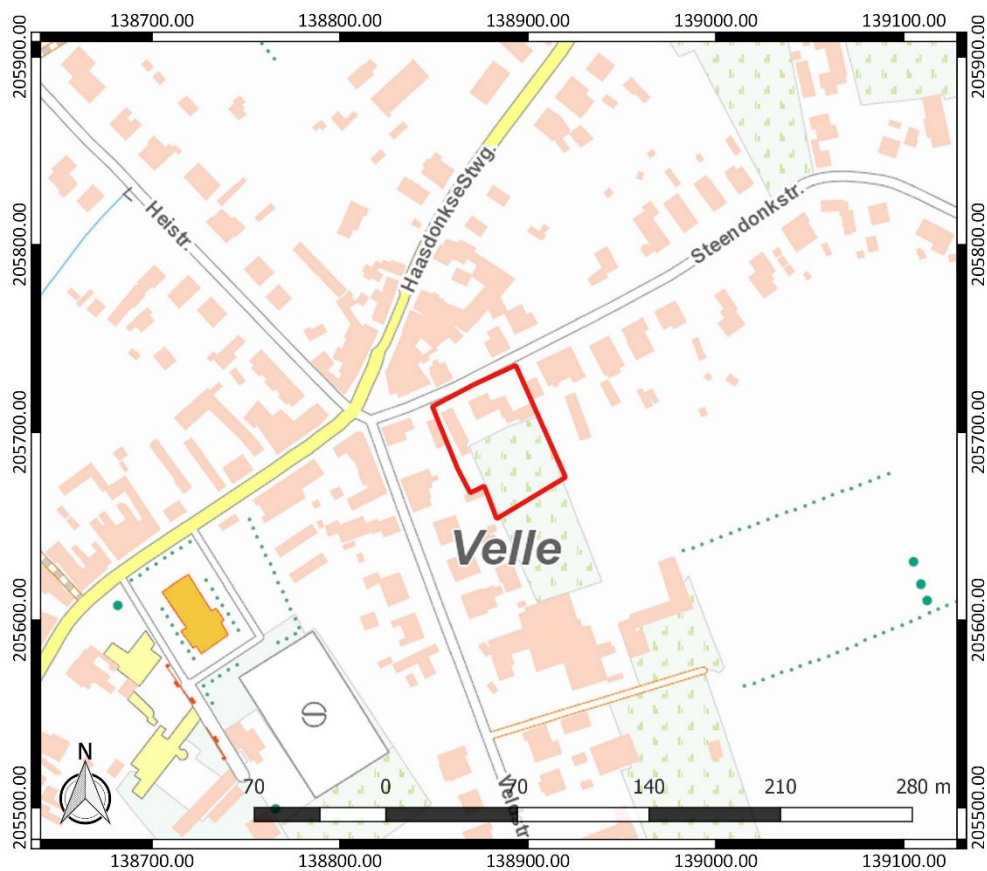

Figuur 1: Kadastraal plan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Kadastrale percelen: Temse, Afdeling 2, sectie C, nummers 653D en 654C

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 3356 m²

Topografische kaart:

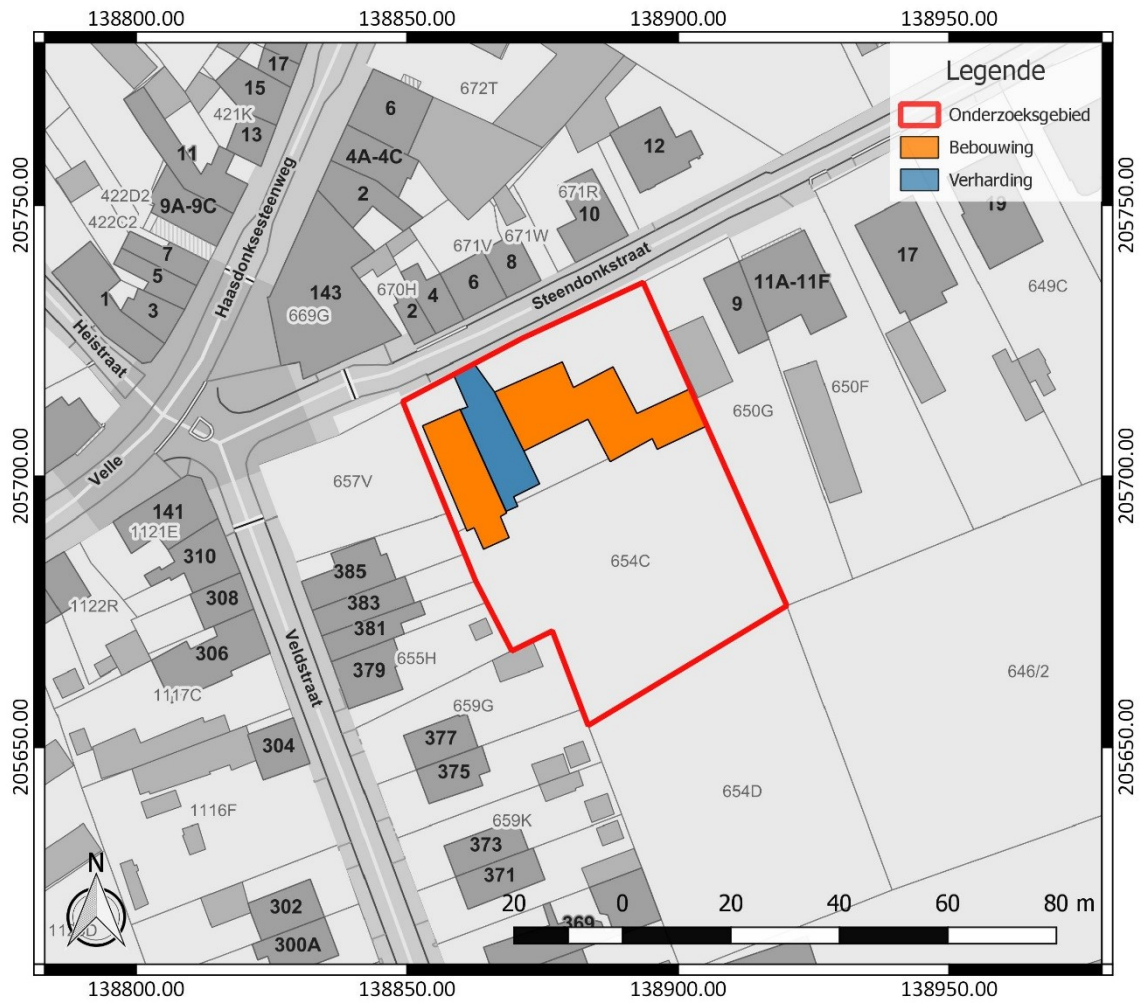

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 05/03/2019 – 06/03/2019

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, steentijd, metaaltijden, Romeinse tijd, nieuwe tijd, nieuwste tijd, hoeve, tuin

Verstoorde zones: Er bevonden zich tot in 2014 gebouwen en verhardingen ter hoogte van het onderzoeksgebied (Figuur 3). Er kan verondersteld worden dat de realisatie en de sloop ervan enige negatieve impact heeft gehad op het archeologisch bodemarchief. De precieze aard en de omvang van deze verstoring is echter niet gekend.

Figuur 3: Verstoringskaart, gebaseerd op de situatie uit 2014, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

Figuur 4: Bestaande toestand – Inplantingsplan (X Architecten bvba)

2.2 Archeologische voorkennis

Er is geen concrete archeologische voorkennis met betrekking tot het onderzoeksgebied.

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

Randvoorwaarden: er zijn geen randvoorwaarden van toepassing.

2.3.2 Beschrijving geplande werken

Op het terrein wordt de bouw van een appartementsgebouw met 15 wooneenheden en een bijhorende parkeerplaats voorzien (Figuur 5).

Het nieuwe appartementsgebouw wordt opgetrokken in het noordnoordwesten van het onderzoeksgebied. Het zal uit drie bouwlagen bestaan. Er worden private tuinen en terrassen aangelegd langs de voorzijde (ten noordnoordwesten van het gebouw) en de achterzijde (ten zuidzuidoosten van het gebouw). Langs de voorzijde, ter hoogte van de Steendonkstraat, komt optioneel een publieke parkeerplaats in waterdoorlatende verharding (80,48 m²). Rondom de optionele parking wordt een groenzone voorzien (68,40 m²), die geflankeerd wordt door twee stroken waterdoorlatende verharding (19,95 m²).

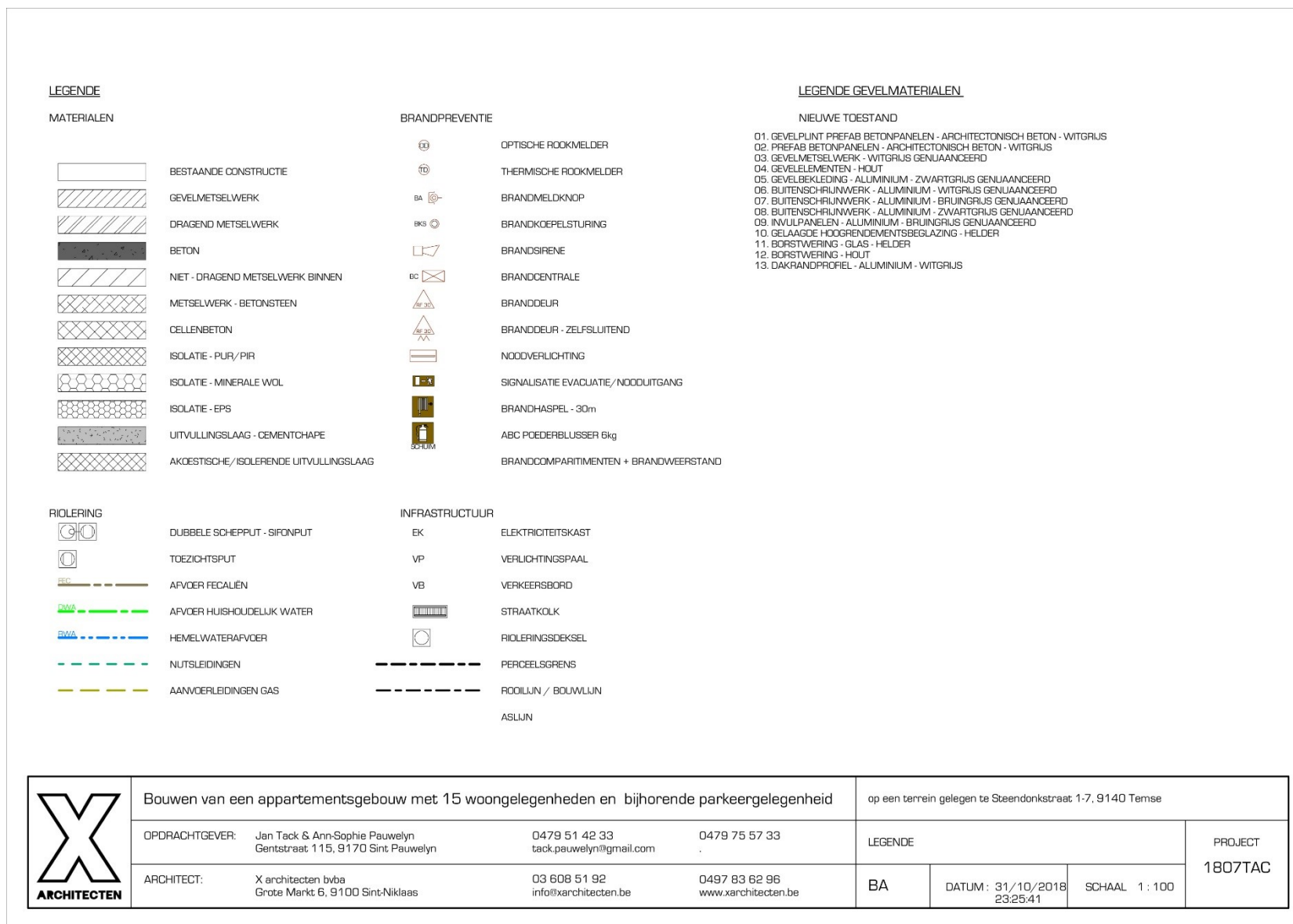
Ten zuidzuidoosten van het appartementsgebouw en de achterliggende tuinen worden 24 garageboxen, twee gemeenschappelijke afvalbergingen en twee fietsenstallingen met 10 plaatsen per stalling gepland. De garageboxen, afvalbergingen en fietsenstallingen worden in twee rijen geplaatst, gescheiden door een tussenliggende strook verharding. De inrit naar de garages wordt langs de oostnoordoostelijke zijde van het gebouw voorzien, de uitrit langs de westzuidwestelijke zijde. Voor de in- en uitrit en de verharde strook tussen de garages worden waterdoorlatende verhardingen aangelegd over een oppervlakte van 742,75 m². In de zuidzuidoostelijke zone van het terrein wordt een groenzone met een oppervlakte van 910 m² gepland. De verstoringsdiepte van de geplande verharding en groenzones bedraagt 50 à 60 cm.

Het nieuwe gebouw wordt niet onderkelderd. De fundering bestaat uit funderingsbalken en een betonvloer (Figuur 8). De vloer heeft een dikte van 53 cm (Figuur 9 en Figuur 10). De verstoringsdiepte van de funderingsbalken ligt nog niet precies vast. Ze is afhankelijk van de resultaten van het sonderingsonderzoek. Onder de funderingsbalken zijn, afhankelijk van de resultaten van het sonderingsonderzoek mogelijk ook funderingspalen nodig. De precieze diepte, spreiding en diameter van de eventuele funderingspalen ligt momenteel nog niet vast. Binnen het gebouw worden twee liftputten voorzien met een grotere verstoringsdiepte dan de funderingsbalken.

De afvoer van regenwater verloopt via een infiltratiebekken met een totaal volume van 20500 l (50 m³) en twee regenwaterputten van 10000 liter langs de oostnoordoostelijke zijde van het gebouw. De afvoer van het regenwater van de terrassen en de geplande groendaken wordt rechtstreeks aangesloten op het infiltratiebekken. De overloop wordt afgevoerd naar de straatriolering. Het fecaal water wordt afgevoerd via een septische put van 10000 l ten noordnoordwesten van het gebouw. De riolering wordt aangesloten op het gescheiden rioleringsstelsel ter hoogte van de Steendonkstraat. De geplande werken in het kader van nutsvoorzieningen kennen een verstoringdiepte tussen 80 cm en 3,00 m onder het maaiveld.

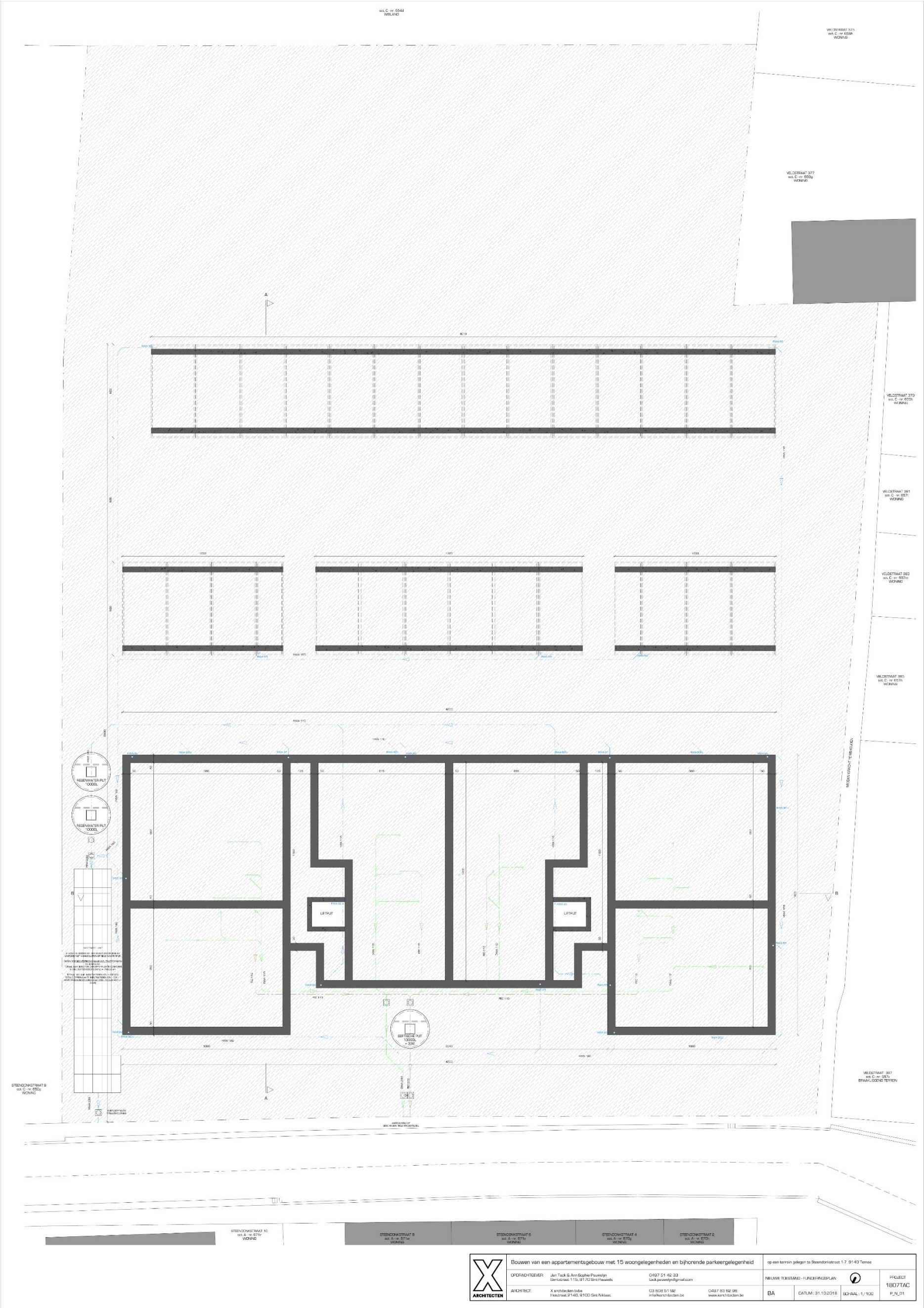
Figuur 5: Nieuwe toestand – Inplantingsplan (X Architecten bvba)

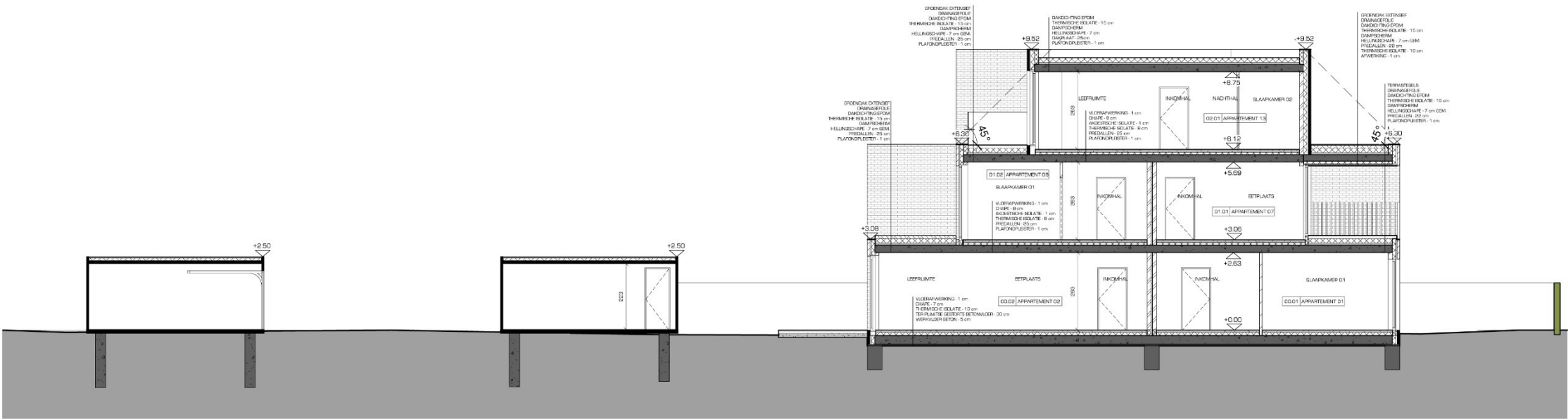
Figuur 6: Legende (X Architecten bvba)

Figuur 7: Nieuwe toestand – Gelijkvloers (X Architecten bvba)

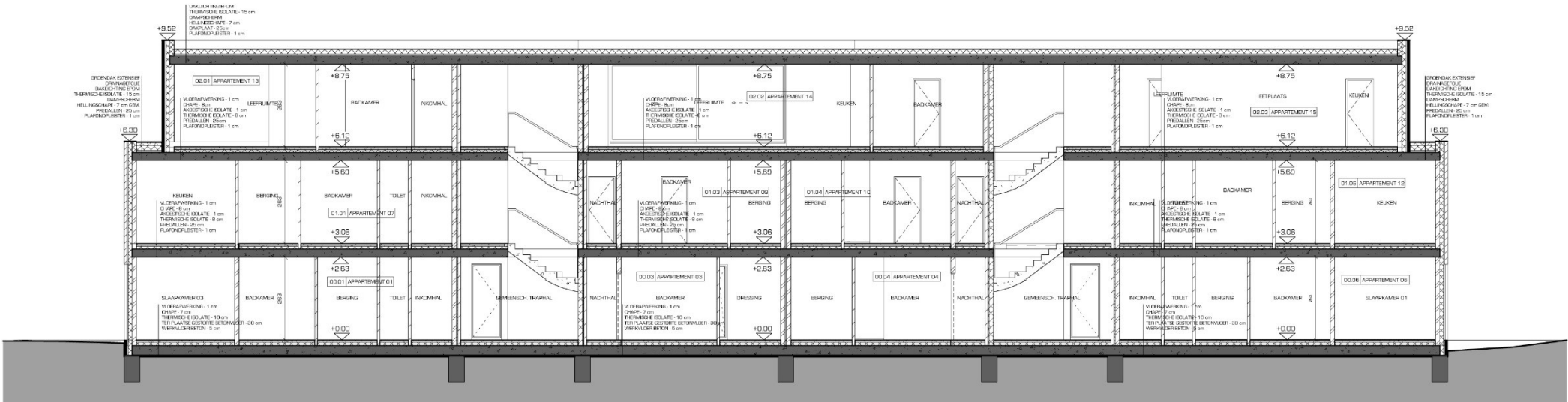
Figuur 8: Nieuwe toestand – Funderingsplan (X Architecten bvba)

X ARCHITECTEN	Bouwen van een appartementsgebouw met 15 wooneenheden en bijhorende parkeergelegenheid			op een terrein gelegen te Steendonkstraat 1-7, 9140 Temse		
	OPDRACHTGEVER:	Jan Tack & Ann-Sophie Pauwelyn Gentsstraat 115, 9170 Sint-Pauwels	0497 51 42 33 tack.pauwelyn@gmail.com		NIEUWE TOESTAND - SNEDE AA	
	ARCHITECT:	X architecten bvba Heestraat 214B, 9100 Sint-Niklaas	03 608 51 92 info@xarchitecten.be	0497 83 82 96 www.xarchitecten.be	BA	DATUM : 31.10.2018 SCHAAAL : 1/100

PROJECT
1807TAC
S_N_01

Figuur 9: Nieuwe toestand - Snede AA (X Architecten bvba)

	Bouwen van een appartementsgebouw met 15 wooneenheden en bijhorende parkeergelegenheid				op een terrein gelegen te Steendonkstraat 1-7, 9140 Temse			
	OPDRACHTGEVER: Jan Tack & Ann-Sophie Pauwelyn Gentsstraat 115, 9170 Sint-Pauwels		0497 51 42 33 tack.pauwelyn@gmail.com		NIEUWE TOESTAND - SNEDE BB		PROJECT 1807TAC	
	ARCHITECT: X architecten bvba Heiststraat 214B, 9100 Sint-Niklaas		03 608 51 92 info@xarchitecten.be		0497 83 82 96 www.xarchitecten.be		S_N_02	
	BA		DATUM: 31.10.2018		SCHAAAL: 1/100			

Figuur 10: Nieuwe toestand - Snede BB (X Architecten bvba)

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom wordt bijzondere aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen.be en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart is niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is georeferereerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met een figuratieve kaart van Temse uit de 18de eeuw, de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778), de Atlas der Buurtwegen (1841) en de Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp (1842-1879) worden vier momentopnames bekeken, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief. Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

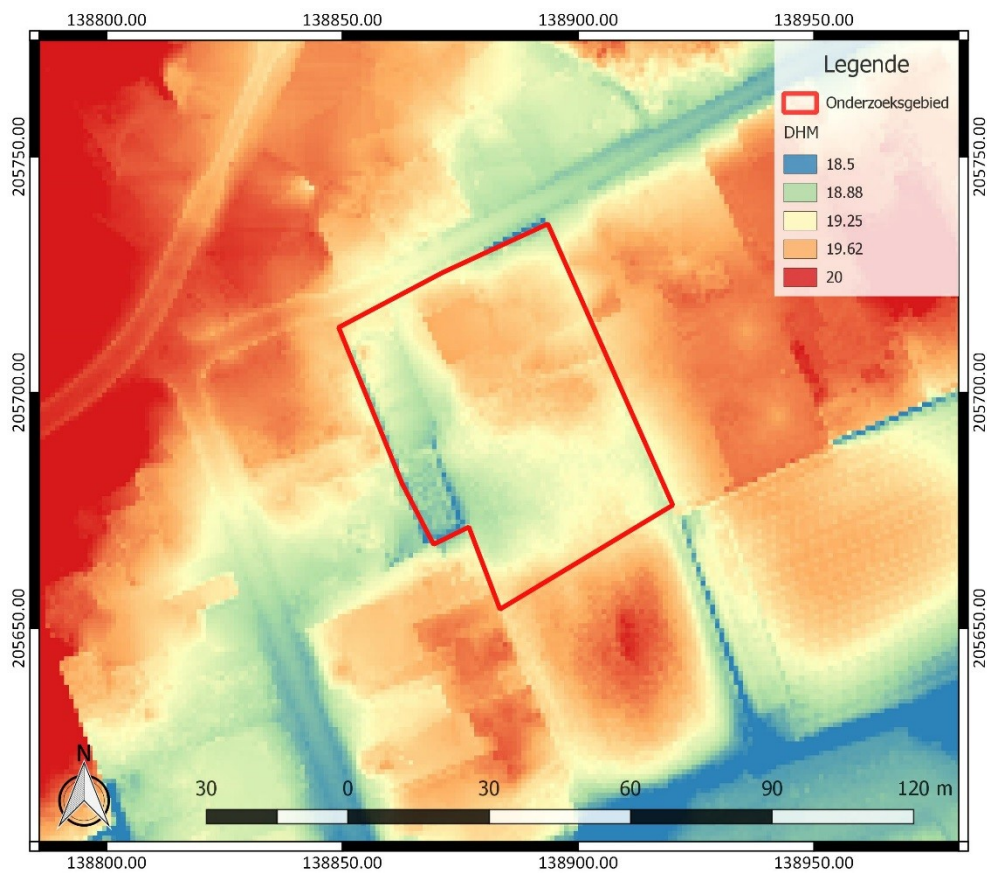
2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

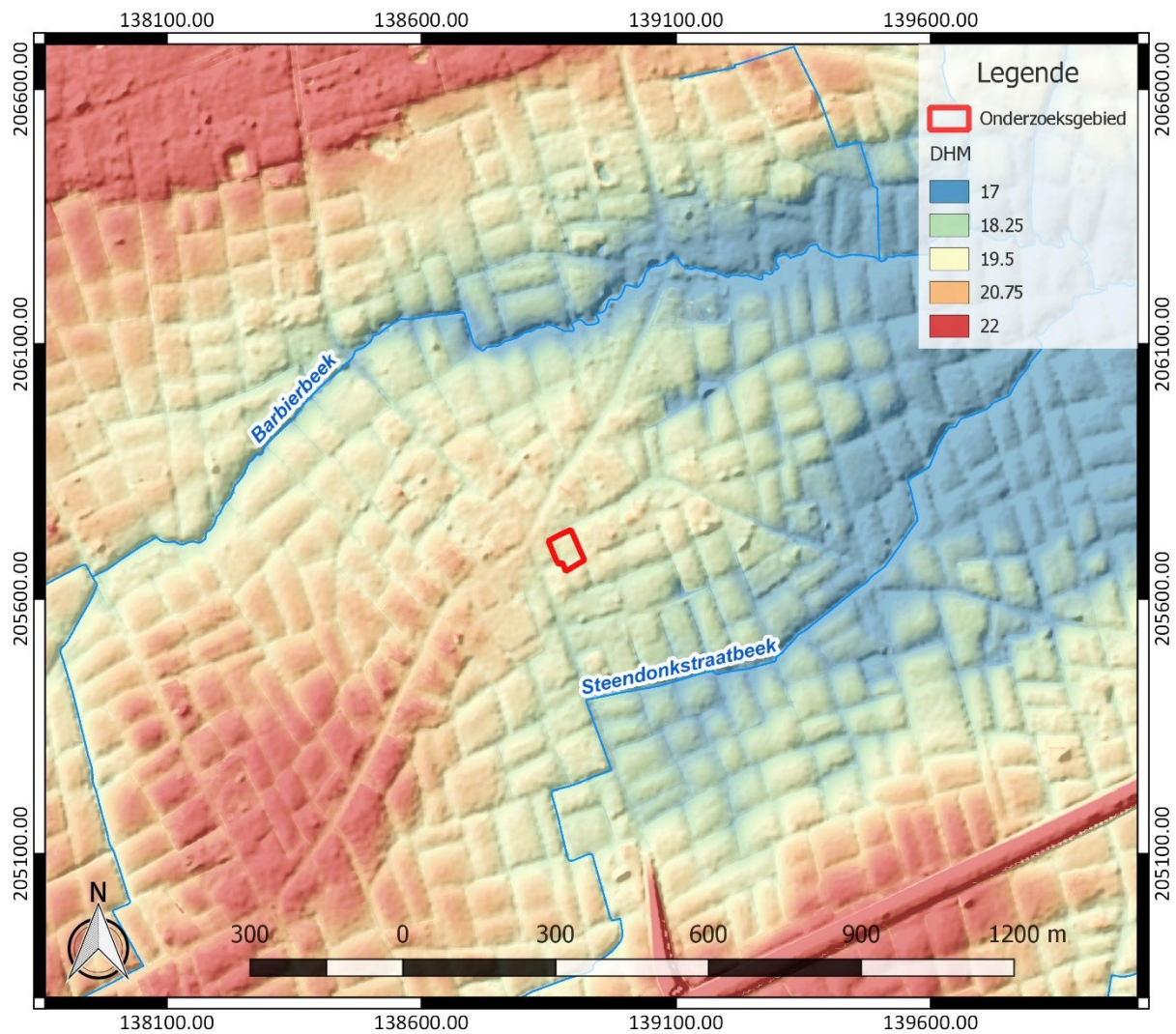
Het onderzoeksgebied bevindt zich in het gehucht Velle, ten noorden van het centrum van Temse. Het ligt tussen de Veldstraat in het westzuidwesten en de Steendonkstraat in het noordnoordwesten (Figuur 11). Volgens het gewestplan is het terrein gelegen in woongebieden en agrarische gebieden. Hydrografisch behoort het tot het Beneden-Scheldebekken. De Steendonkstraatbeek stroomt ten zuiden en ten oosten van het terrein en vervolgens verder in noordoostelijke richting naar de Barbierbeek. Deze laatstgenoemde beek stroomt ook ten westen en ten noorden van het terrein (Figuur 13).

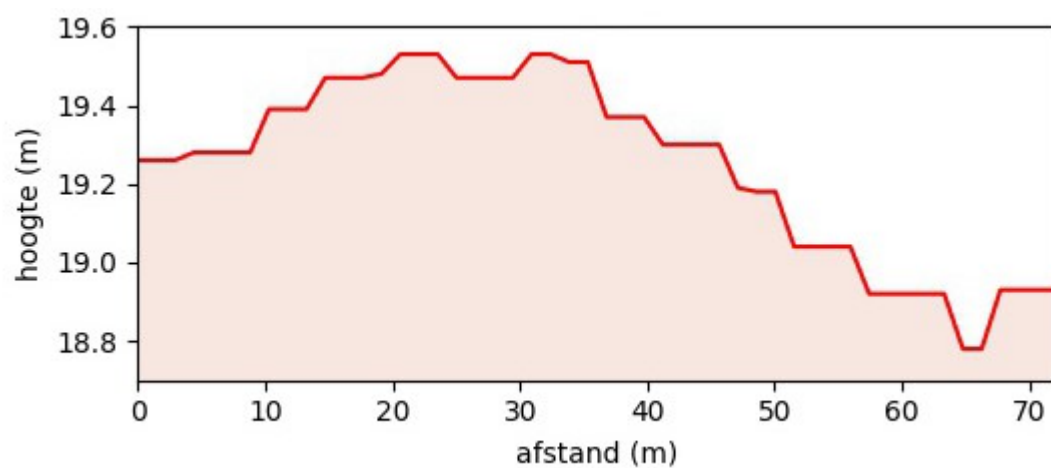
Figuur 11: Luchtfoto van 2018 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 12: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m, met aanduiding van het onderzoeksgebied

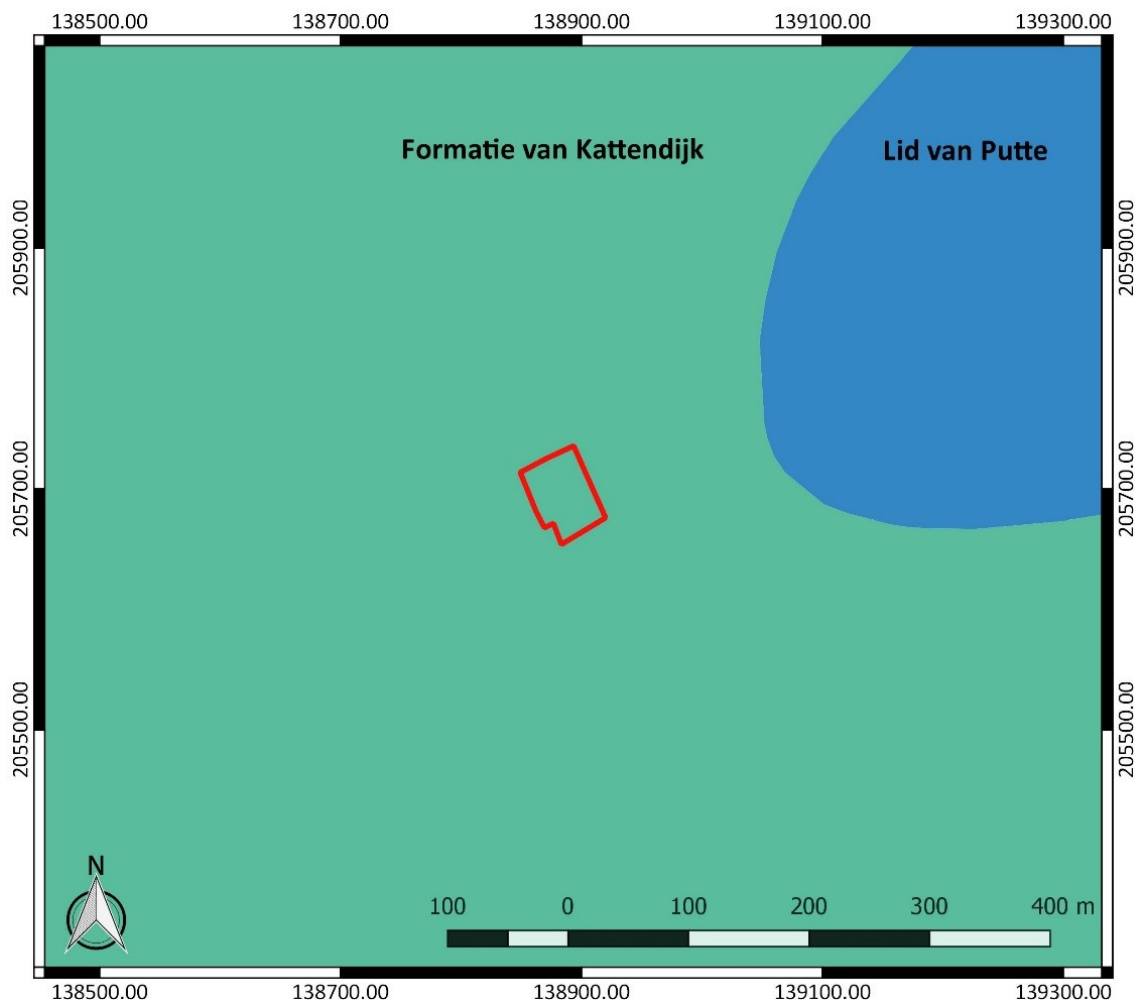
Figuur 13: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied, Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 5 m (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 14: Hoogteverloop van noordnoordoost naar zuidwest over het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

Geomorfologisch is Temse ter hoogte van de Wase cuesta gesitueerd. Het was voornamelijk tijdens het quartair dat het landschap zijn huidige uitzicht verkreeg. Vooral tijdens de koude perioden vond een sterke erosie plaats en een belangrijke uitschuring van de tertiaire lagen door rivieren. Zo ontstond een zwak golvend, laag heuvellandschap. Algemeen helt het landschap van het Waasland af naar het noordoosten toe. Het centrum van Temse is gelegen op de zuidelijke helling, die zeer steil is. Deze asymmetrische reliëfvorm wordt een cuesta genoemd.³ De Wase cuesta heeft over het algemeen een zuidwest-noordoost oriëntatie. Op de cuesta lopen de hoogtes op tot 30 m TAW.⁴ Het onderzoeksgebied bevindt zich op de noordoostelijke flank van de cuesta (Figuur 12). Het terrein kent een hoogte van 18,8 tot 19,6 m TAW (Figuur 14).

Een typisch morfologisch kenmerk dat in de omgeving frequent voorkomt, is de zogenaamde “bolle akker”. Bij een dergelijk microreliëf op perceelsniveau loopt de topografie op naar het centrale deel van het terrein en helt ze af naar de randen toe.⁵ In het noorden van het onderzoeksgebied lijkt zich een bolle akker te bevinden. Ook ten zuidzuidoosten van het terrein lijkt een dergelijke bolle akker aanwezig te zijn, die zich tot binnen het onderzoeksgebied uitstrekt.

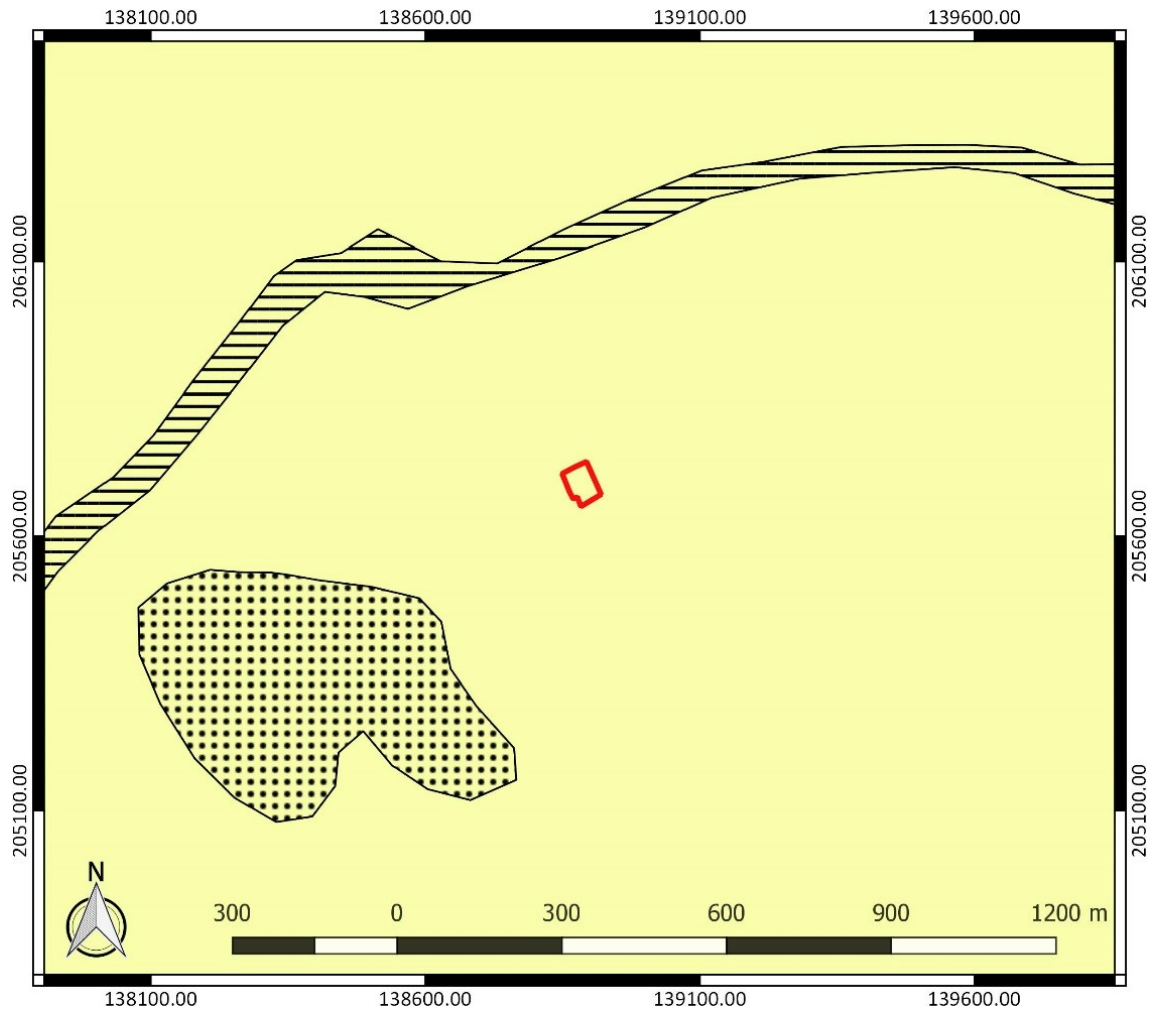
Figuur 15: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

³ Thoen 1989, 15

⁴ Adams *et al.* 2002, 7

⁵ Adams *et al.* 2002, 7

De tertiaire ondergrond van het onderzoeksgebied (Figuur 15) bestaat uit de Formatie van Kattendijk. Deze wordt gekenmerkt door groengrijs tot grijs fijn zand, dat glauconiethoudend en plaatselijk kleihoudend is. Ten noordoosten is het Lid van Putte weergegeven, dat bestaat uit zwartgrijze klei, die silthoudend is en die veel organisch materiaal bevat.⁶

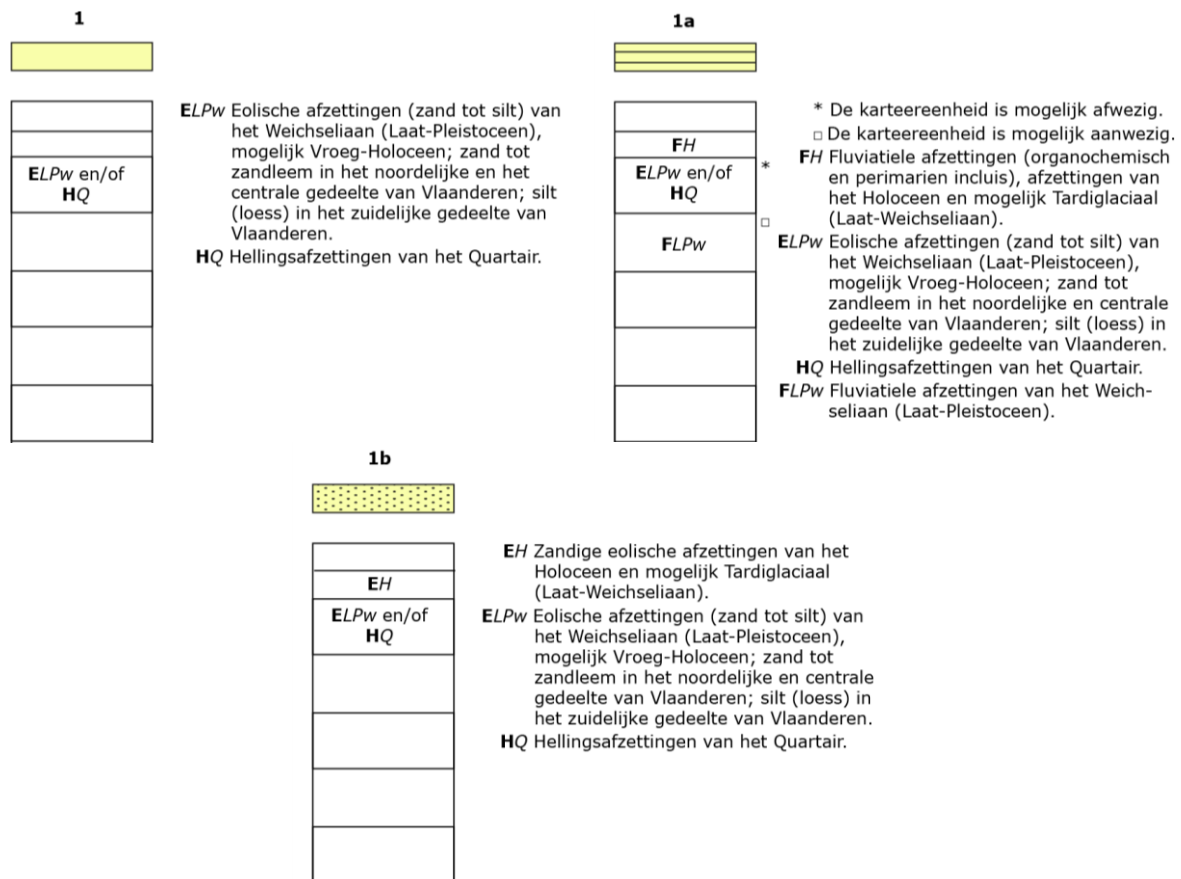

Figuur 16: Quartaairgeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De quartaairgeologische kaart (Figuur 16) geeft aan dat in het onderzoeksgebied eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en mogelijk van het Vroeg-Holoceen voorkomen, en/of hellingafzettingen van het Quartair. Ter hoogte van de gestippelde zone ten zuidwesten van het terrein bevinden zich hierboven nog zandige eolische afzettingen van het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan). Ter hoogte van de Barbierbeek zijn de eerstgenoemde eolische afzettingen mogelijk afwezig. Mogelijk komen hier oudere fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) voor. Ook bevinden zich hier jongere fluviatiele afzettingen van het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan). Deze zone is gearceerd weergegeven op de kaart.⁷

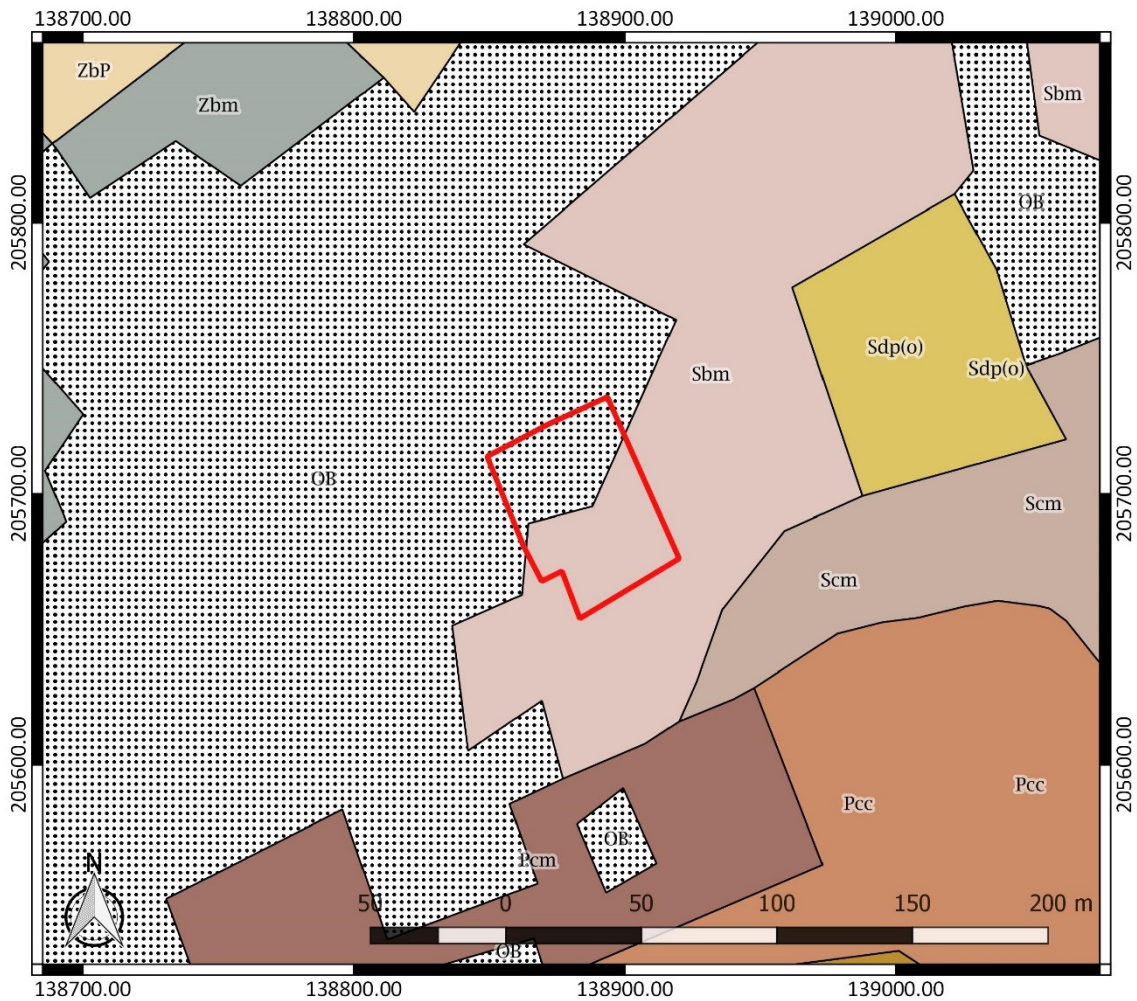
⁶ www.geopunt.be/kaart

⁷ www.geopunt.be/kaart

Figuur 17: Legende bij de quartairgeologische kaart (www.geopunt.be)

De bodemkaart (Figuur 18) situeert het noordwestelijke deel van het onderzoeksgebied in een bebouwde zone (OB). Verder toont ze dat in het zuidoostelijke deel van het terrein een droge lemig zandbodem met een dikke antropogene humus A horizont te verwachten is. In de omgeving treffen we ten noordoosten van het terrein een matig natte lemig zandbodem met een sterke antropogene invloed (Sdp(o)) en ten oosten en zuidoosten een matig droge lemig zandbodem met een dikke antropogene humus A horizont (Scm). Verder ten zuidoosten geeft de bodemkaart een matig droge licht zandleembodem met een sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont (Pcc) aan. Ten zuiden en ten zuidwesten is een matig droge licht zandleembodem met een dikke antropogene humus A horizont (Pcm) aangegeven. Ten westen en ten noordwesten worden tot slot ook nog een droge zandbodem met een dikke antropogene humus A horizont (Zbm) en een droge zandbodem zonder profiel of met onbepaald profiel (ZbP) verwacht.⁸

⁸ www.geopunt.be/kaart

Figuur 18: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De aanwezigheid van een dikke antropogene humus A horizont wijst mogelijk op een goed bewaard bodemarchief. Vermoedelijk gaat het om de resten van een bolle akker. Op het DTM was reeds te zien dat zich in de omgeving en op het terrein zogenaamde bolle akkers lijken te bevinden. Een bolle akker wordt omschreven als een akkerperceel dat een gedrukt boogvormig profiel vertoont. Zowel in de lengte- als in de breedterichting vertoont het perceel een symmetrische opbouw. Het centrum van het perceel heeft een uitgesproken niveauverschil met de akkerrand. De akkerrand wordt gekenmerkt door een terrasvormige opbouw van gracht tot akkerrand. De aanleg van de bolle akkers kan gesitueerd worden in de 15de en 16de eeuw en moet gezien worden als een grootschalige ontginningsoperatie. Ze werden aangelegd om de drainage en de fertiliteit van de grond te verbeteren, maar in tegenstelling tot de beddenbouw, die elk jaar opnieuw werd aangelegd, was de bolle akker een blijvende structuur in het landschap en werden de akkers in een éénmalige gebeurtenis aangelegd.⁹

⁹ Ampe/Langohr 2006, 163-164

Figuur 19: Bodemgebruiksk kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

In het onderzoeksgebied zijn op de bodemgebruiksk kaart gebouwen en verhardingen te bemerken. Deze zijn echter in of kort na 2014 gesloopt. Voor het overige wordt het onderzoeksgebied volgens de kaart ingenomen door gras en struiken. Volgens de potentiële bodemerosiekaart is de erosiegevoeligheid binnen het onderzoeksgebied zeer laag (Figuur 20).

Figuur 20: Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be), met lichtgroen: zeer laag

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

Temse kende vermoedelijk een intensieve bewoning vanaf de Gallo-Romeinse periode. Volgens de legende werd het dorp in de 8ste eeuw gekerstend door de heilige Amelberga. Vanaf de 13de eeuw was Temse een van de bloeiendste dorpen in het Land van Waas. De gunstige ligging aan de Schelde speelde hier een belangrijke rol in. De Schelde zorgde voor het ontstaan van een druk bezochte markt. Temse kende een gelijkmatige groei en economische voorspoed door een rijk gamma aan handenarbeid. Tijdens het tweede kwart van de 19de eeuw groeide de gemeente uit tot een industriecentrum. Er werden talrijke weverijen en spinnerijen opgericht.¹⁰

¹⁰ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Temse [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121043> (geraadpleegd op 6 maart 2019)

Het onderzoeksgebied is weergegeven op een figuratieve kaart van Temse uit de 18de eeuw (Figuur 21). De kaart toont de heerlijkheid Pitance, een leengoed dat onder de heerlijkheid en parochie van Temse viel. Het onderzoeksgebied bevindt zich reeds langs de Steendonkstraat in het noordnoordwesten. Ook de Veldstraat is reeds aangegeven ten westzuidwesten van het terrein. Het terrein is onbebouwd. De kaart geeft verder geen informatie over het concrete landgebruik binnen het onderzoeksgebied.

Figuur 21: Figuratieve kaart van Temse met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.cartesius.be)

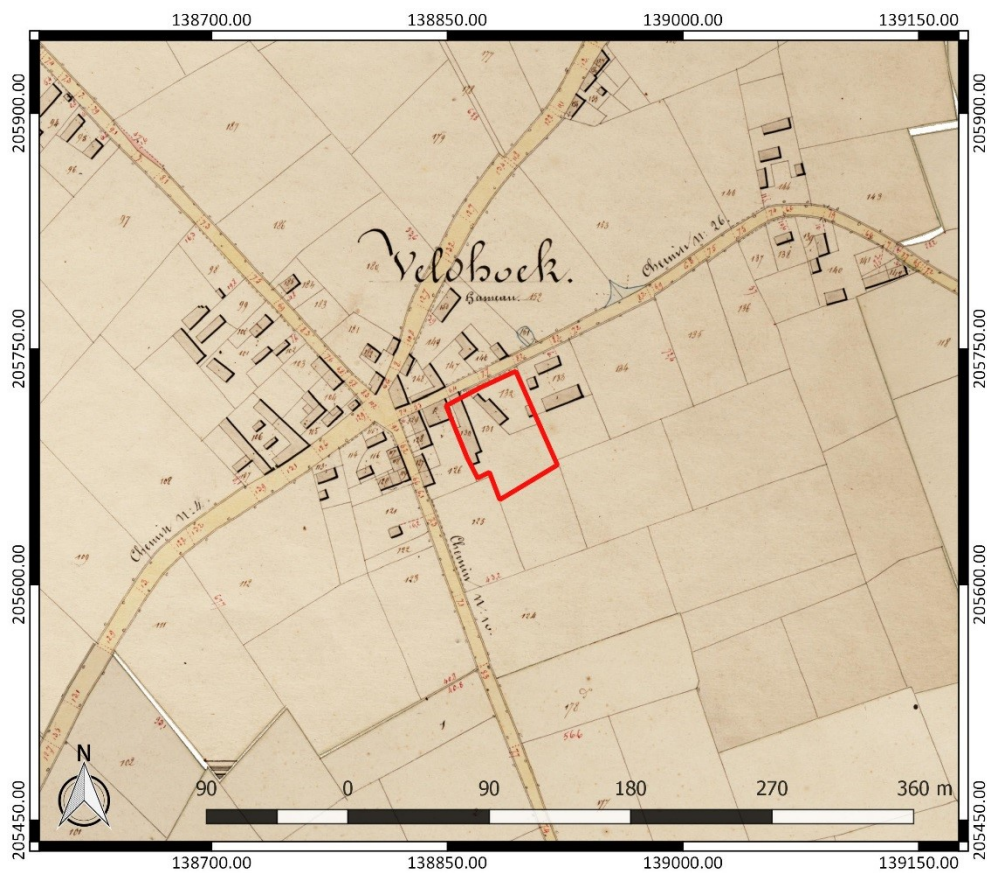
Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778), is te zien dat het onderzoeksgebied bebouwd is (Figuur 23). Er zijn een drietal gebouwen te bemerken binnen het onderzoeksgebied. Het onderzoeksgebied ligt op korte afstand ten zuidzuidoosten van de Steendonkstraat. Vermoedelijk is er sprake van een onnauwkeurigheid in de kaart op basis van een vergelijking met de Atlas der Buurtwegen, een iets jongere historische kaart. Die toont de bebouwing die in het oosten van het onderzoeksgebied gesitueerd wordt, ten noordoosten van het terrein. Het is moeilijk om hier precieze conclusies uit te trekken, maar het is wel waarschijnlijk dat het terrein bebouwd was en in gebruik was als tuinzone. Het maakt deel uit van het gehucht “Den Velthoeck” (Figuur 22).

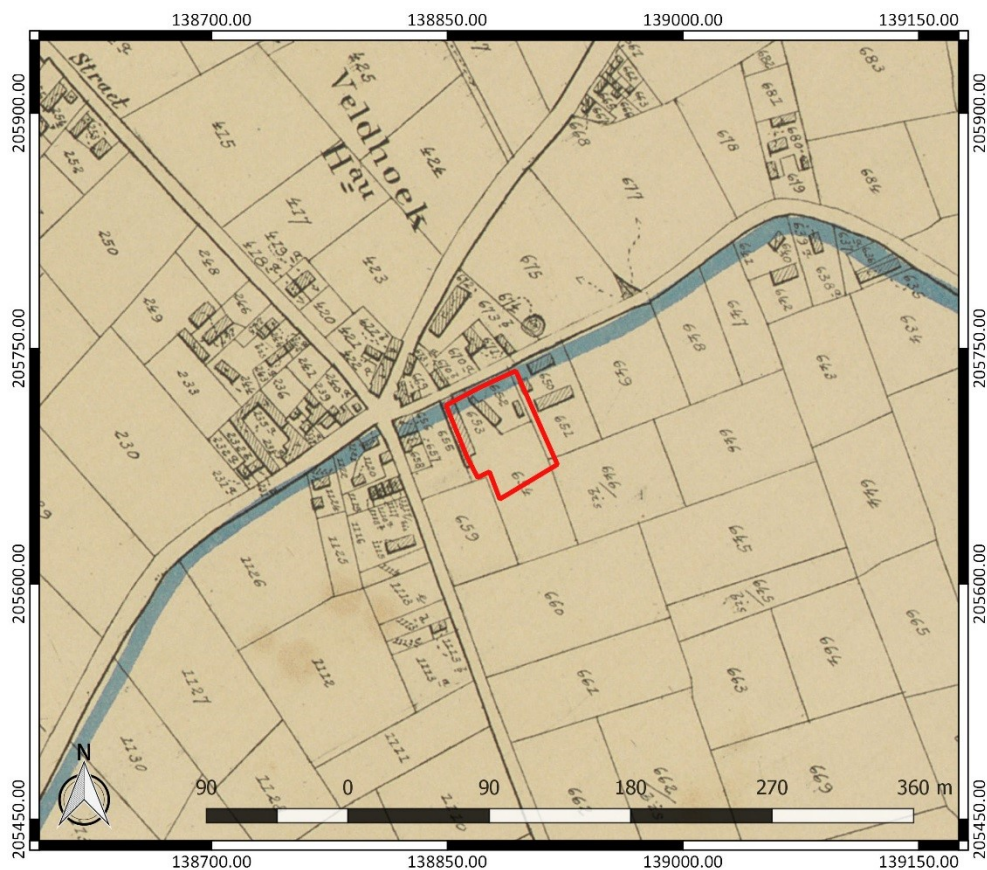
Figuur 22: Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

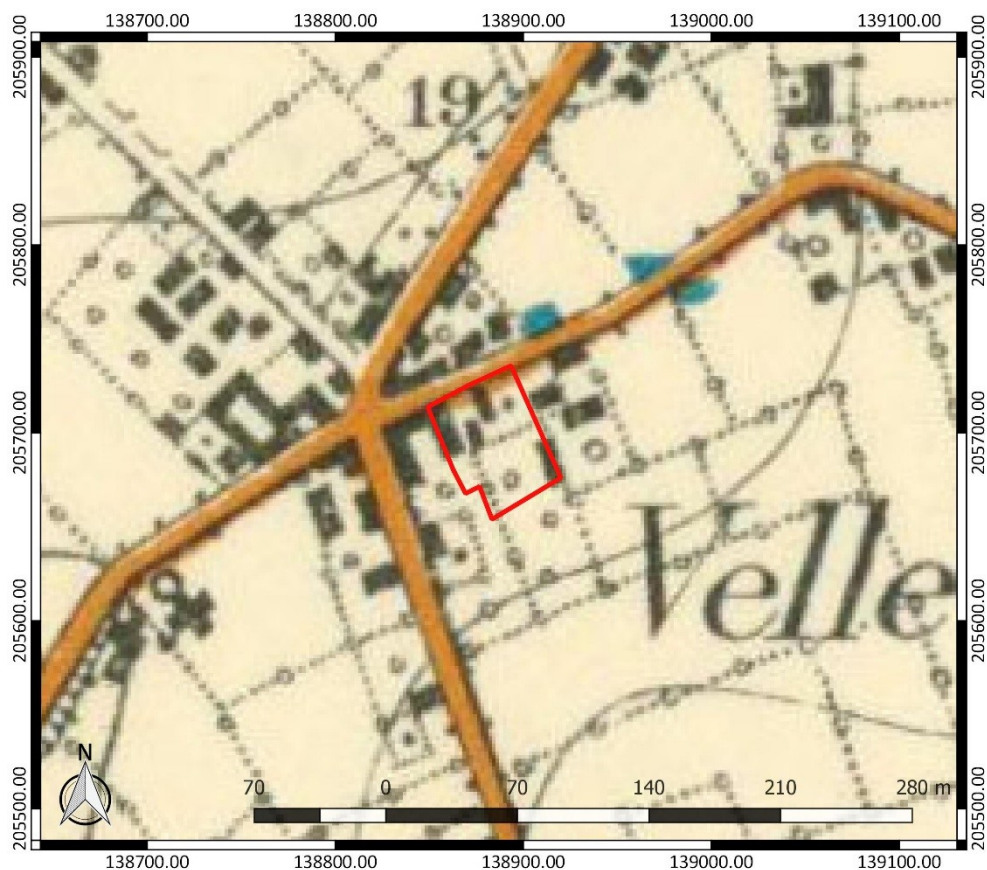
Figuur 23: Detail van de Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 24: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

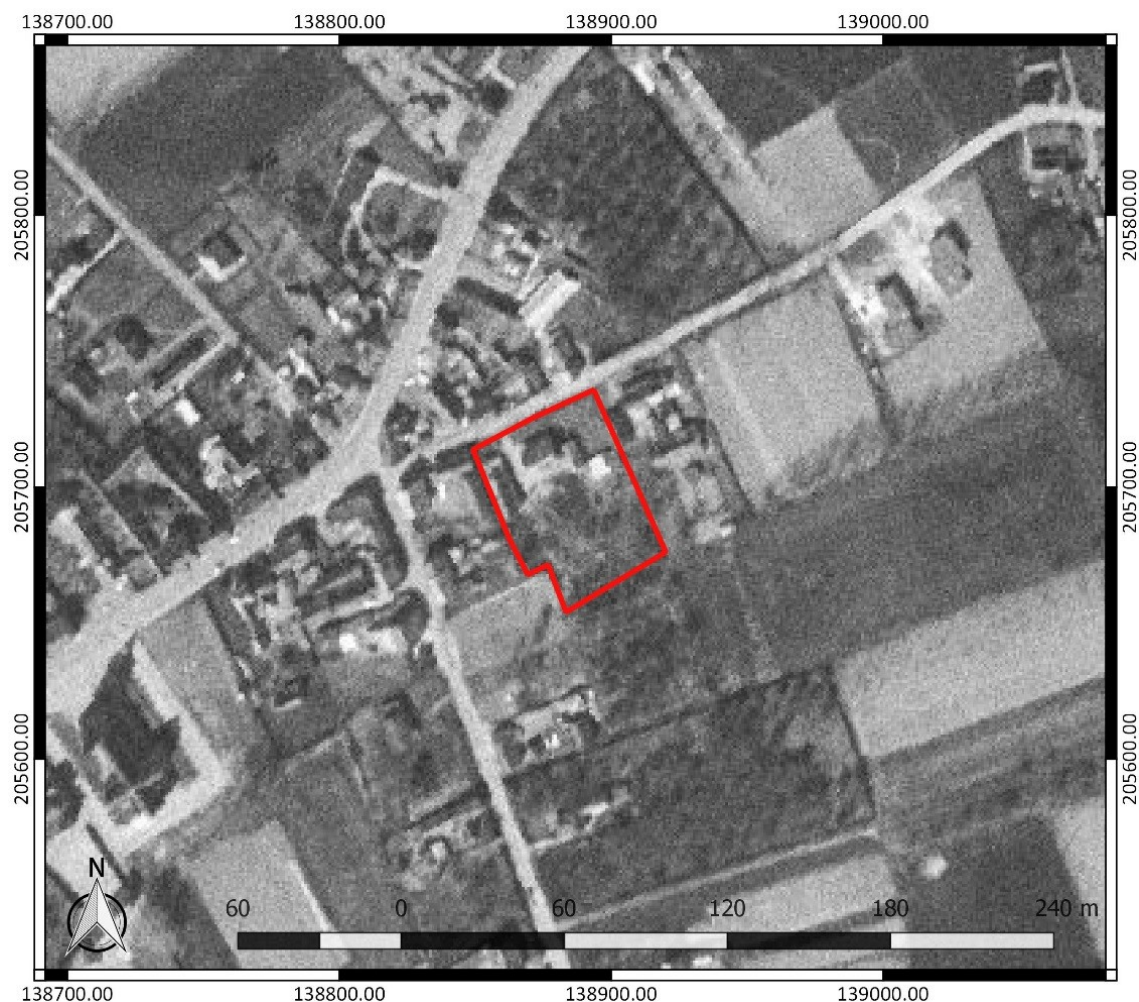
Figuur 25: Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 26: Topografische kaart uit 1903 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.cartesius.be)

Vanaf de Atlas der Buurtwegen (1841) zien we duidelijk twee gebouwen in het noordwesten van het onderzoeksgebied en een kleiner bijgebouw in het noordoosten (Figuur 24). De Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp (1842-1879) geeft dezelfde situatie weer (Figuur 25). Een topografische kaart uit 1903 toont dat het gebouw dat zich centraal in het noorden van het terrein bevond en dat een licht afwijkende oriëntatie had ten opzichte van de Steendonkstraat, gesloopt is. In de plaats zijn nu twee nieuwe bouwvolumes verschenen. Ook het kleinere bijgebouw is verdwenen en is vervangen door een nieuw, groter bouwvolume in het zuidoosten van het onderzoeksgebied (Figuur 26).

Een luchtfoto uit 1971 (Figuur 27) toont opnieuw dat de bebouwing op het terrein wijzigingen heeft ondergaan. Het bouwvolume in het noordwesten van het terrein is nog steeds aanwezig, maar ten oosten ervan zijn nu drie nieuwe constructies te zien. Deze situatie zien we ook op een luchtfoto uit 1979-1990 (Figuur 28) en op een luchtfoto uit 2014 (Figuur 29). Een recente luchtfoto toont geen bebouwing meer binnen het onderzoeksgebied (Figuur 11). Alle constructies zijn verdwenen.

Figuur 27: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 28: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

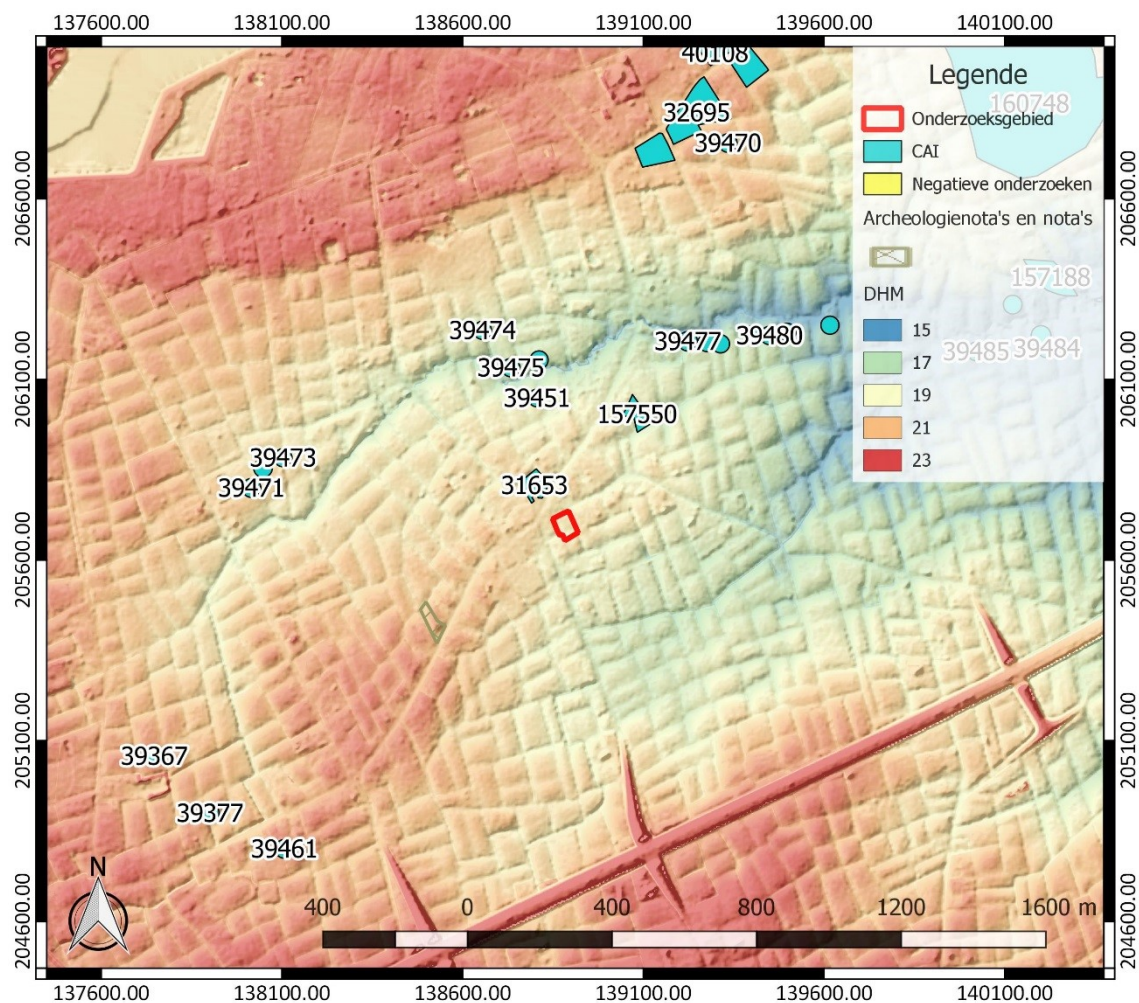

Figuur 29: Luchtfoto uit 2014 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vermeldt een aantal locaties in de omgeving van het onderzoeksgebied waar archeologische resten gekend zijn (Figuur 30). De in de nabijheid gelegen archeologische waarden en de locaties met een gelijkaardige landschappelijke ligging worden besproken. Ze zijn het relevantste om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten.

Het onderzoeksgebied bevindt zich op korte afstand van een ander terrein in Velle, aan de Haasdonksesteenweg (CAI ID 31653), waar een urnenveld met minstens 14 graven gevonden is. Het urnenveld dateert uit de late bronstijd. Daarnaast werden er ook ploegsporen gevonden die wijzen op landbouwactiviteiten in de late ijzertijd of aan het begin van de Romeinse tijd. Uit dezelfde periode werden op het terrein twee afvalkuilen gevonden.¹¹

Figuur 30: Overzichtskartaal Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://geo.onroerendergoed.be/>), weergegeven op het DTM 1 m en Hillshade DHM 5 m

¹¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 31653, Velle (geraadpleegd op 5 maart 2019)

In de ruimere omgeving werden in de eerste plaats heel wat losse vondsten uit de steentijd gedaan. Aan de Haasdonksesteenweg (CAI ID 157550) werd een losse vondst gedaan van aardewerk uit het neolithicum.¹² Ter hoogte van CAI ID 39451 werden twee losse vondsten uit de steentijd gedaan.¹³ Ter hoogte van CAI ID 39471 werden 163 vondsten uit de steentijd aangetroffen.¹⁴ 72 losse vondsten uit de steentijd werden gedaan ter hoogte van CAI ID 39473.¹⁵ CAI ID 39470 leverde nog drie losse vondsten uit de steentijd op, maar er zou ook sprake zijn van een vondst uit de Romeinse tijd.¹⁶

Onderzoek aan de Desteldonckwijk (CAI ID 32695) leverde verschillende vondsten op. Er is sprake van vondsten uit de ijzertijd en uit de Romeinse tijd. Er werden sporen van twee Romeinse woningen gevonden, maar ook andere Romeinse bewoningssporen, zoals afvalputten en twee parallelle grachten. De vondsten dateren uit de 2de tot de 3de eeuw. Er werden ook twee Romeinse munten gevonden, evenals een Romeins grafveld met een tiental brandgraven en een zwaardgraf. Enkele crematiegraven dateren uit de metaaltijden. Tot slot werden op deze vindplaats ook nog resten van metaalbewerking geregistreerd.¹⁷

Andere gekende archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich al op vrij grote afstand ten opzichte van het onderzoeksgebied of kennen een verschillende landschappelijke ligging. Ze zijn weinig relevant om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten. Daarom worden ze hier niet nader toegelicht. Bekrachtigde archeologienota's of nota's van terreinen in de omgeving bieden geen relevante aanvulling op de reeds besproken CAI-locaties. Daarom lichten we ze hier niet afzonderlijk toe.

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein? Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Uit het bureauonderzoek blijkt dat het terrein archeologisch potentieel kent. Het terrein bevindt zich op een gunstige landschappelijke locatie, op de noordoostelijke flank van de Wase cuesta, tussen de Barbierbeek en de Steendonckstraatbeek. Gekende archeologische waarden in de omgeving wijzen op de mogelijke aanwezigheid van resten uit de steentijd, de metaaltijden en de Romeinse tijd. De aangetroffen resten omvatten vondsten en sporen van bewoning, van begraving en van ambachtelijke activiteiten. Gezien de gunstige landschappelijke ligging van het terrein is op dit moment de aanwezigheid van relevante archeologische waarden uit andere periodes of van een andere aard niet uit te sluiten.

Een tweede belangrijke element is de ligging van het terrein in de dorpskern van Velle. Historische kaarten geven aan dat er zeker in de 19de eeuw sprake is van bebouwing, maar mogelijk gaat de bebouwing al terug tot de 18de eeuw. In de opeenvolgende periodes die we konden documenteren aan de hand van verschillende historische kaarten en luchtfoto's is te zien dat de bebouwing op het terrein heel wat wijzigingen ondergaan heeft. Wellicht hebben bij de bouw en de sloop van de verschillende constructies bodemingrepen plaatsgevonden. Wat de precieze impact van deze bodemingrepen geweest is op het bodemarchief, is op dit moment niet duidelijk. We kunnen wel

¹² Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 157550, Haasdonksesteenweg I (geraadpleegd op 5 maart 2019)

¹³ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 39451, Temse DMDB 20 (geraadpleegd op 5 maart 2019)

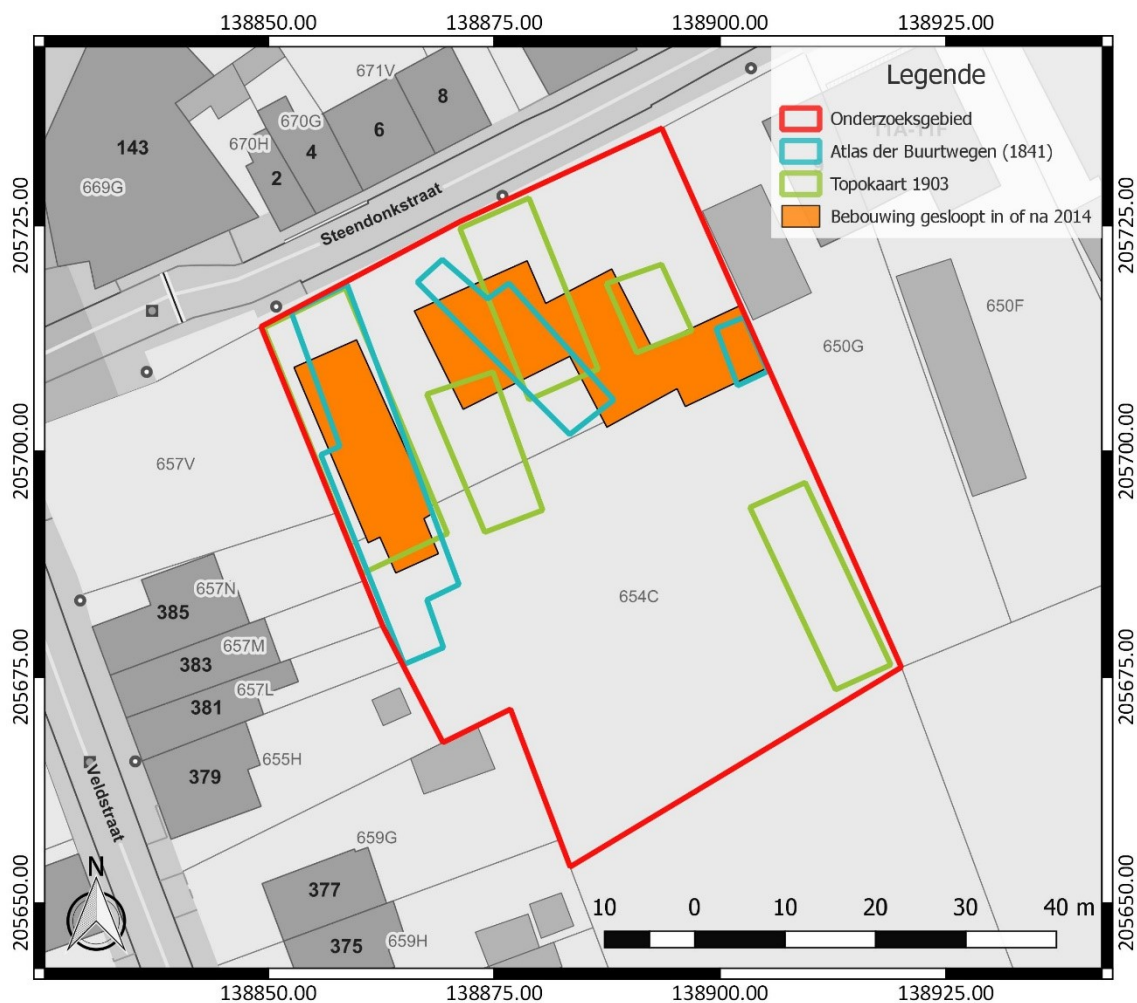
¹⁴ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 39471, Sint-Niklaas DMDB 1 (geraadpleegd op 5 maart 2019)

¹⁵ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 39473, Sint-Niklaas DMDB 3 (geraadpleegd op 5 maart 2019)

¹⁶ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 39470, Temse DMDB 39 (geraadpleegd op 5 maart 2019)

¹⁷ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 32695, Temse-Krekel (Desteldonckwijk) (geraadpleegd op 5 maart 2019)

vermoeden dat de bovenzijde van het bodemarchief door deze bodemingrepen geroerd is, waardoor het potentieel op een goed bewaarde steentijd artefactensite op het terrein slechts laag is.

Figuur 31: Synthesekaart, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

Wat is de impact van de geplande werken?

Binnen het volledige onderzoeksgebied worden werken gepland. De voornaamste werken omvatten de bouw van een appartementsgebouw en de bijhorende omgevingsaanleg. Het appartementsgebouw kent geen kelderverdieping, maar de precieze funderingsdiepte ligt nog niet vast en is afhankelijk van de resultaten van het sonderingsonderzoek. De omgevingsaanleg kent een verstoringsdiepte van 50 à 60 cm. Dit doet besluiten dat binnen het volledige onderzoeksgebied het bodemarchief bedreigd is.

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Er is enerzijds een verwachting naar archeologische resten uit de metaaltijd en de Romeinse tijd. Anderzijds is er een verwachting naar resten van historische bebouwing zoals we die zien op historische kaarten. Uit de gebruiksevolutie van het terrein blijkt dat de bebouwing op het terrein in het verleden enkele wijzigingen heeft ondergaan. Daaruit volgt dat er onduidelijkheid is over de bewaringstoestand van het bodemarchief binnen het onderzoeksgebied. We verwachten wel dat de bovenzijde van het bodemarchief geroerd is door deze bodemingrepen. Daarom achten we de kans

dat een goed bewaarde steentijd artefactensite bewaard is op het terrein slechts klein. Maar relevante archeologische waarden uit andere periodes kunnen dus wel nog aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied. Gezien de negatieve impact van de geplande werken op het terrein wordt daarom bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig geacht.

Voor het verdere vooronderzoek wegen we verschillende onderzoeksmethodes af. Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Veldkartering is niet mogelijk binnen het onderzoeksgebied, omdat het volledige terrein in gebruik is als grasland. Landschappelijk booronderzoek is evenmin aangewezen. Op basis van het bureauonderzoek wordt het potentieel op goed bewaarde steentijd artefactensites slechts laag ingeschat. Er is momenteel wel nog onduidelijkheid over de bewaringstoestand van het bodemarchief, maar aangezien de verwachte bodemingrepen op het terrein gerelateerd kunnen zijn aan historische bebouwing is het efficiënter om meteen over te gaan tot een proefsleuvenonderzoek. Een proefsleuvenonderzoek dient uitgevoerd te worden om na te gaan of binnen het onderzoeksgebied nog relevante archeologische sporen aanwezig zijn. Deze onderzoekstechniek biedt daarvoor voldoende ruimtelijk inzicht en is geschikt omdat een site zonder complexe verticale stratigrafie verwacht wordt.

3 Samenvatting

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Er is enerzijds een verwachting naar archeologische resten uit de metaaltijd en de Romeinse tijd. Anderzijds is er een verwachting naar resten van historische bebouwing zoals we die zien op historische kaarten. Uit de gebruiksevolutie van het terrein blijkt dat de bebouwing op het terrein in het verleden enkele wijzigingen heeft ondergaan. Daaruit volgt dat er onduidelijkheid is over de bewaringstoestand van het bodemarchief binnen het onderzoeksgebied. We verwachten wel dat de bovenzijde van het bodemarchief geroerd is door deze bodemingrepen. Daarom achten we de kans dat een goed bewaarde steentijd artefactensite bewaard is op het terrein slechts klein. Maar relevante archeologische waarden uit andere periodes kunnen dus wel nog aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied. Gezien de negatieve impact van de geplande werken op het terrein wordt daarom bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig geacht.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

Adams, R./S. Vermeire/G. De Moor/P. Jacobs/S. Louwye/P. Polfliet, 2002: *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart. Kaartblad 15 Antwerpen*, Gent.

Ampe, C./R. Langohr, 2006: Voorstel uitgewerkt voorbeeld erkenningsdossier waardevolle site voor bodem. Bolle akkers – Land van Waas. Bijlage 7: Waardevolle site Land van Waas, in: *Project waardevolle bodems in Vlaanderen. Eindverslag*, Brussel, 157-173.

Toen, H. (ed.), 1989: *Temse en de Schelde van ijstijd tot Romeinen*, Brussel.

4.2 Websites

Cartesius (2019)

<https://www.cartesius.be>

Centrale Archeologische Inventaris (2019)

<https://cai.onroenderfgoed.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2019)

<http://dov.vlaanderen.be>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2019)

<https://geo.onroenderfgoed.be/>

Geopunt Vlaanderen (2019)

<http://www.geopunt.be/>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2019)

<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2019)

<https://www.onderzoeksbalans.be>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

